

Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie

I. Wprowadzenie

Od czasu pierwszych nowożytnych Igrzysk Olimpijskich z 1896 r. zorganizowanych w duchu szlacheckiej idei barona *Pierre'a de Coubertina* rywalizacja sportowa przeszła diametralną ewolucję. Szczególnie od początku lat 80. XX w. nasiliła się komercjalizacja i profesjonalizacja sportu, co było ściśle związane z upowszechnieniem się transmisji telewizyjnych z najważniejszych imprez sportowych, a co za tym idzie coraz większymi inwestycjami sponsorów. Sport jest obecnie nie tylko unikalnym zjawiskiem o wymiarze społecznym, ale także gospodarczym i niekiedy nawet politycznym, jeśli weźmie się pod uwagę np. rywalizację w klasyfikacji zdobytych medali podczas ostatnich Letnich Igrzysk Olimpijskich w Pekinie pomiędzy Stanami Zjednoczonymi a Chinami. Wielowymiarowy i międzynarodowy charakter rywalizacji sportowej, jego powszechność oraz miliony zaangażowanych w niego bezpośrednio lub pośrednio osób powoduje, że areny sportowe są jednocześnie wielkim rynkiem reklamowym i telewizyjnym.

Naturalną kolejną rzeczą nastąpiła również eskalacja sporów sportowych. Różne jest tło i charakter tych konfliktów – począwszy od sporów dyscyplinarnych, związanych z sankcjami za stosowanie niedozwolonych środków dopingujących, przez spory typowo cywilnoprawne – kontraktowe: o prawa do transmisji telewizyjnych, prawa reklamowe, podział zysków, prawa klubu sportowego do zawodnika, konflikty z agentami sportowymi; aż po spory na poziomie międzynarodowym – dwóch federacji krajowych albo międzynarodowych czy też konfederacji kontynentalnej z międzynarodową federacją sportową. Zresztą konfiguracje i płaszczyzny, na których powstają spory sportowe mogą być bardziej rozbudowane i ich wyczerpujące wyszczególnienie nie jest tutaj celowe. Wystarczy powiedzieć, że spory o zasięgu krajowym są zazwyczaj rozwiązywane za pomocą wewnątrz krajowych, tj. wewnątrz związkowych procedur. Przykładem może być, np. spór majątkowy powstały pomiędzy dwoma polskimi klubami piłkarskimi, który powinien być rozwiązany przez Piłkarski Sąd Polubowny funkcjonujący przy Polskim Związku Piłki Nożnej. Po wyczerpaniu wewnątrz związkowych środków odwoławczych istnieje możliwość odwołania się od prawomocnego orzeczenia do Trybunału Arbitrażowego przy Polskim Komitecie Olimpijskim¹.

¹ Podstawą normatywną funkcjonowania Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu przy PKOl jest *de lege lata* art. 42 ustawy z 29.7.2005 r. o sporcie kwalifikowanym (Dz.U. Nr 155, poz. 1298). Zakres właściwości rzeczowej został zaś określony w art. 43 ww. ustawy. Do właściwości Trybunału należy: 1) rozstrzyganie sporów

Jednak, jeśli chodzi o spory sportowe na poziomie międzynarodowym – krajowe procedury arbitrażowe i decyzyjne okazały się niewystarczające. Temu zadaniu nie sprostałyby również krajowe reguły kolizyjne prawa prywatnego międzynarodowego, zwłaszcza jeśli chodziłoby o bardziej skomplikowane przypadki. Stąd też pod auspicjami Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (dalej: MKOl) pojawiła się idea stworzenia międzynarodowej instytucji arbitrażowej, która mogłaby w sposób niezależny takie spory rozstrzygać oraz sprawować kontrolę nad orzeczeniami i decyzje federacji sportowych. Jurysdykcja tego organu miała być tak określona, aby międzynarodowe spory sportowe² były rozstrzygane wewnątrz ruchu sportowego, z wyłączeniem uprawnień sądownictwa krajowego.

Jako odpowiedź na to zapotrzebowanie powstała i na przestrzeni lat ewoluowała, obecnie najważniejsza instytucja arbitrażu sportowego o zasięgu globalnym – Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu z siedzibą w Lozannie³. W zagranicznej literaturze prawniczej Trybunał funkcjonuje pod dwiema nazwami: angielską – *Court of Arbitration for Sport* (CAS) i francuską – *Tribunal Arbitral du Sport* (TAS).

II. Geneza i rozwój CAS

1. Utworzenie i początek funkcjonowania (1983–1994)

Plany stworzenia międzynarodowego trybunału arbitrażowego powołanego specjalnie do rozstrzygania sporów sportowych powstały na początku lat 80. XX w. z inicjatywy ówczesnego Prezydenta MKOl *Juana Antonia Samarancha* oraz Senegalczyka *Kéba Mbaye* (członka MKOl i wiceprezesa Trybunału Sprawiedliwości w Hadze).

majątkowych związanych z działalnością sportową, poddanych kompetencji Trybunału na podstawie zapisu na sąd polubowny lub wynikającej z regulacji statutowych i korporacyjnych (sprawy arbitrażowe), 2) rozpatrywanie skarg na decyzje dyscyplinarne lub regulaminowe właściwych organów polskich związków sportowych (środki zaskarżenia), 3) wydawanie opinii konsultacyjnych w sprawach dotyczących prawnych aspektów organizacji, uprawiania, rozwoju i praktyki sportu (opinie konsultacyjne). Od orzeczenia dyscyplinarnego i regulaminowego Trybunału PKOl oraz od postanowienia wydanego w trybie art. 23a ww. ustawy stronom przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego – w przypadku rażącego naruszenia przepisów prawa lub oczywistej niesłuszności orzeczenia. Skarga kasacyjna jest wnoszona do Sądu Najwyższego na zasadach określonych w Kodeksie postępowania cywilnego.

² Warto podkreślić, że w regulacjach proceduralnych Trybunału, Kodeksie Arbitrażu Sportowego nie zdefiniowano określenia „sporu prawnego związanego ze sportem”. Zgodnie z art. R27 Kodeksu Arbitrażu Sportowego, zasady te stosuje się ilekroć strony zgodziły się wnieść sportowy spór do Trybunału. Spór taki może powstać na podstawie klauzuli arbitrażowej zamieszczonej w umowie lub późniejszym porozumieniu arbitrażowym czy też wniesieniu apelacji przeciwko decyzji wydanej przez federację, stowarzyszenie lub związaną ze sportem organizacją, gdzie statuty lub przepisowe regulacje tych organizacji lub specjalna umowa przewidują odwołanie do CAS. Takie spory mogą obejmować sprawy podstawowych zasad odnoszących się do sportu lub spraw finansowych czy też innych spraw wykorzystanych w praktyce lub też dotyczących rozwoju sportu i ogólnie mówiąc, czynności odnoszące się lub połączonych ze sportem. Zasady te stosuje się także w sytuacji, gdy CAS jest wezwany do wydania opinii doradczej (procedura konsultacji).

³ Spotyka się również – wynikające z tłumaczenia angielskiego – określenie: Sportowy Sąd Arbitrażowy. Na poziomie krajowym w prawie polskim najwyższym sądem arbitrażowym jest Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu przy PKOl. Stąd też wydaje się, że i w tym przypadku użycie określenia „Trybunał” zamiast „Sąd”, w stosunku do najwyższej instytucji arbitrażowej w sporcie międzynarodowym będzie bardziej adekwatne.

Zamysł ten został wkrótce zrealizowany – Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu został formalnie powołany w 1983 r. podczas 86. Zgromadzenia Ogólnego MKOI w New Dehli. Pierwszy statut CAS wszedł w życie 30.6.1984 r., na Prezydenta Trybunału powołano wspomnianego *Kéba Mbaye*⁴, zaś Sekretarzem Generalnym został *Gilbert Schwaar*.

W początkowym okresie funkcjonowania Trybunału jego kompetencje nie były zbyt precyzyjnie określone. Istniała też wyraźna kolizja z dotychczasowymi uprawnieniami innych krajowych i – w szczególności międzynarodowych – organizacji sportowych, które rezerwowały sobie prawo, np. do rozpoznawania środków odwoławczych od decyzji nakładających na sportowców sankcje za naruszenie reguł uczciwego współzawodnictwa. Jednocześnie jednak powstawały też liczne nieporozumienia i Trybunał musiał wyjaśniać, że nie powstał, aby rozwiązywać typowo techniczne problemy sportowe, bo w tym względzie nadal właściwe są federacje sportowe i MKOI. Zgodnie z zamierzeniami twórców Trybunału jego zadania miały się ograniczyć do rozjemstwa sporów sportowych, szczególnie w kwestiach ekonomicznych.

Pierwotnie też CAS – poza własnym statutem – nie dysponował samodzielną strukturą i działał jako autonomiczny wydział MKOI, zatrudniający 40, a od 1986 r. – 60 arbitrów. Byli oni powoływani z polecenia członków MKOI i różnych gremiów skupionych wokół Ruchu Olimpijskiego⁵. W tym okresie Trybunał był w całości finansowany ze środków MKOI, dlatego zrozumiała była wprowadzona wówczas zasada, że Prezydent Trybunału musiał pozostawać członkiem MKOI⁶.

Pierwsza sprawa wpłynęła do Trybunału w 1986 r. W latach 1987–1989 tylko nieznacznie wzrosła liczba postępowań przed CAS, nie przekraczając ogółem 12 złożonych wniosków, włącznie z procedurami konsultacyjnymi. Wkrótce Trybunał otworzył się na kontrolę sankcji nakładanych przez krajowe związki sportowe, ale te nadal jeszcze starały się powstrzymać takie praktyki i nie zamieszczały stosownych klauzul arbitrażowych w swoich statutach. Do 1991 r., obok kilku szwajcarskich związków sportowych, tylko Międzynarodowa Federacja Jeździecka (FEI) uznała CAS jako ostatnią instancję odwoławczą do rozstrzygnięcia sporów powstałych na gruncie regulacji federacyjnych. To wyjaśnia, jeśli analizuje się orzecznictwo Trybunału, dlaczego w pierwszej połowie lat 90. XX w. tak wiele orzeczeń CAS dotyczyło sportów jeździeckich.

Dla rozwoju Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie przełomowe okazało się orzeczenie Szwajcarskiego Trybunału Federalnego z 15.3.1993 r. w sprawie jeźdźcy *Elmara Gundela*⁷, który zaskarżył do Trybunału decyzję organów jurysdykcyjnych federacji, orzekającą jego czasową dyskwalifikację i nakładającą na niego karę grzywny. Rozstrzygnięcie CAS, skracające okres dyskwalifikacji do jednego miesiąca nie satysfakcjonowało *Gundela* i dlatego zaskarżył on to orzeczenie do sądu krajowego, czyli Szwajcar-

⁴ *Kéba Mbaye* piastował funkcję Prezydenta CAS do śmierci w 2007 r. Jego następcą został Włoch *Mino Auletta*.

⁵ W okresie późniejszym to prawo mianowania przez MKOI zostało zredukowane do połowy członków. Druga połowa była delegowana bezpośrednio przez międzynarodowe federacje i związki sportowe (art. 7 Kodeksu CAS z 1990 r.).

⁶ Art. 6 ust. 2, s. 2 Kodeksu CAS z 1990 r.

⁷ *Gundel/FEI et Tribunal Arbitral*, BGE 119 II 271.

skiego Trybunału Federalnego; domagając się stwierdzenia jego nieważności. W konkluzji wyroku Szwajcarski Trybunał Federalny orzekł, że CAS powinien stać się „prawdziwym” i niezależnym sądem arbitrażowym. Skarżący zakwestionował w ogóle jurysdykcję Trybunału Arbitrażowego, a raczej organizacji arbitrażowej, jak to wówczas zostało określone w pozwie. Padło pytanie, czy CAS jest wystarczająco niezależny, aby nadać mu charakter sądu arbitrażowego. Po dokładnej analizie orzecznictwa Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu oraz literatury prawniczej Szwajcarski Trybunał Federalny sformułował konkluzję, że CAS będzie mógł wydawać orzeczenia arbitrażowe jako sąd, a więc korzystając z powagi rzeczy osądzonej, jeśli zerwie organizacyjne i finansowe więzi z MKOl.

2. Reorganizacja i rozwój (1994–2009)

Orzeczenie w sprawie *Gundel* było asumptem do reformy organizacyjnej CAS, która została formalnie przeprowadzona podczas Olimpijskiego Kongresu w Paryżu i uwieńczona podpisaniem 22.6.1994 r. tzw. Konwencji paryskiej 22.6.1994 r.⁸

Zgodnie z założeniami Konwencji Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu został zreorganizowany i na nowo utworzony na podstawie powołanej i zarejestrowanej fundacji – Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego. Fundacja stała się podstawą, która nadała CAS strukturalną i ekonomiczną niezależność od międzynarodowych struktur Ruchu Olimpijskiego. W konsekwencji MKOl sam zrzekł się swoich uprawnień wobec Trybunału, skreślając w 1985 r. art. 74 Karty Olimpijskiej i przekazując wszystkie spory sportowe, włącznie z tymi powstałymi podczas trwania Igrzysk Olimpijskich, pod jurysdykcję CAS.

Podstawą funkcjonowania i procedowania Trybunału Arbitrażowego stał się nowy Kodeks Arbitrażu Sportowego (*Code of Sports – related Arbitration*), który wszedł w życie 22.11.1994 r. (dalej jako: Kodeks CAS)⁹. W myśl postanowień Konwencji Paryskiej – utworzono w CAS dwie oddzielne Izby: zwyczajną (rozpoznawczo-arbitrażową) i odwoławczą.

Od 1995 r. coraz więcej federacji sportowych zaczęło uznawać jurysdykcję CAS, wprowadzając odpowiednie klauzule arbitrażowe do swoich statutów. W związku z tym zaczęła systematycznie wzrastać liczba spraw oddanych pod rozstrzygnięcie Trybunału Arbitrażowego, w szczególności w postępowaniu odwoławczym, kosztem postępowań konsultacyjnych, w których zapadają niewiążące opinie doradcze.

Potwierdzenie skuteczności reform przeprowadzonych po Konwencji Paryskiej nastąpiło w wyroku Szwajcarskiego Trybunału Federalnego z 27.5.2003 r. Orzeczenie to dotyczyło sprawy apelacyjnej *Lazutina/Daniliova*¹⁰ – rosyjskich narciarek, zdyskwalifikowanych podczas zimowych Igrzysk Olimpijskich w Salt Lake City. Szwajcarski Trybunał Federalny zajął się tutaj szczegółowo zagadnieniem właściwości rzeczowej CAS oraz jego niezależności od krajowych związków sportowych i MKOl, jednoznacznie stwierdzając,

⁸ *Agreement concerning the constitution of the International Council of Arbitration for Sport*, czyli porozumienia w sprawie ukonstytuowania się Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego.

⁹ Kodeks Arbitrażu Sportowego składa się z dwóch części. Część I (art. S1–S26) dotyczy struktury i kompetencji Trybunału Arbitrażowego, zaś część II (art. R27–R69) określa zasady postępowania przed Trybunałem. W 1999 r. Kodeks został uzupełniony o 14 przepisów dotyczących postępowania mediacyjnego.

¹⁰ BGE 129 III 445.

że – w świetle struktury organizacyjnej, statusu arbitrów, źródeł i sposobu finansowania oraz rozbudowy procedur arbitrażowych – CAS jest w pełni niezależnym i samodzielnym trybunałem arbitrażowym.

Obecnie CAS jest ostateczną instancją odwoławczą od orzeczeń organów 33 międzynarodowych federacji sportowych, a także – w myśl art. 13 Światowego Kodeksu Antydopingowego (WADA)¹¹ – jest od 31.12.2003 r. ostatnią instancją odwoławczą od wszelkich orzeczeń i decyzji nakładających na zawodników wszystkich dyscyplin sportowych sankcje za stosowanie środków dopingujących.

W tym stanie rzeczy w pełni uzasadnione jest stwierdzenie, że CAS został uznany nie tylko w Szwajcarii ale i na całym świecie.

Statystyki dotyczące liczby i charakteru poszczególnych spraw¹², liczby złożonych wniosków oraz zapadłych rozstrzygnięć obrazują poniższe tabele. Warto zauważyć, że dane statystyczne wyraźnie pokazują wzrost napływu spraw w 1995 r. po reformie organizacyjnej Trybunału i w 2004 r., tj. po poddaniu wyłącznej jurysdykcji CAS odwołań od orzeczeń dyscyplinarnych za stosowanie niedozwolonych środków dopingujących. W 2008 r. zarejestrowano rekordową liczbę 313 spraw.

Tabela I. Liczba spraw w postępowaniu arbitrażowym i konsultacyjnym (opiniodawczym)

Rok	Liczba wniosków o przeprowadzenie arbitrażu	Liczba wniosków o wydanie opinii doradczej	W sumie	Liczba orzeczeń wydanych w postępowaniu arbitrażowym	Liczba wydanych opinii doradczych	W sumie
1986	1	1	2	1	1	2
1987	5	3	8	2	1	3
1988	3	9	12	0	1	1
1989	5	4	9	1	0	1
1990	7	6	13	1	0	1
1991	13	5	18	4	1	5
1992	19	6	25	12	0	12
1993	13	14	27	6	1	7
1994	10	7	17	5	1	6

Ciąg dalszy tabeli I na następnej stronie

¹¹ Światowa Agencja Antydopingowa – została utworzona jako fundacja prawa szwajcarskiego pod przewodnictwem Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (MKOl) 10.11.1999 r. z siedzibą w Lozannie w Szwajcarii. W 2001 r. organizacja przeniosła swoją główną siedzibę do Montrealu w Kanadzie. Agencja pracuje na rzecz poszczególnych federacji sportowych w zakresie edukacji i badań nad wdrożeniem procedur testów antydopingowych. Publikuje również listę zakazanych substancji, których nie wolno przyjmować sportowcom. Tak zwany Światowy Kodeks Antydopingowy został przyjęty na konferencji w Kopenhadze, 3–5.3.2003 r. (zob. *Documents of Anti-Doping Convention, Council of Europe, Strasbourg, 12 march 2003*). Zob. szerzej na temat tego Kodeksu: A. Wach, Światowy Kodeks Antydopingowy – aspekty prawne, Sport Wyczynowy 2003, Nr 7–8, s. 38.

¹² Dane pochodzą z oficjalnej strony internetowej Trybunału Arbitrażowego w Lozannie (<http://www.tas-CAS.org/d2wfiles/document/437/5048/0/stat2008.pdf>).

Ciąg dalszy tabeli I

Rok	Liczba wniosków o przeprowadzenie arbitrażu	Liczba wniosków o wydanie opinii doradczej	W sumie	Liczba orzeczeń wydanych w postępowaniu arbitrażowym	Liczba wydanych opinii doradczych	W sumie
1995	10	3	13	6	2	8
1996	20	1	21	16	0	16
1997	18	2	20	10	0	10
1998	42	3	45	33	2	35
1999	32	1	33	21	1	22
2000	75	1	76	60	1	61
2001	42	0	42	28	0	28
2002	83	3	86	70	3	73
2003	107	2	109	82	1	83
2004	271	0	271	178	0	178
2005	194	4	198	133	3	136
2006	204	0	204	127	0	127
2007	252	0	252	177	0	177
2008	311	2	313	92	2	94
W sumie	1737	77	1814	1065	21	1086

*Na podstawie danych pochodzących z oficjalnej strony CAS (przyj. 12).

Tabela II. Liczba spraw rozpoznanych przez CAS od wejścia w życie Sportowego Kodeksu Arbitrażowego (22.11.1994 r.) do 31.12.2008 r.

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Postępowania zwyczajne	2	4	7	4	8	5	10
Postępowania odwoławcze	8	10	11	33	24	55	32
Postępowania konsultacyjne	3	1	2	3	1	1	0
Postępowania <i>ad hoc</i>	0	6	0	5	0	15	0
W sumie	13	21	20	45	33	76	42
Postępowania prowadzące do wydania orzeczenia albo opinii	8	16	10	35	22	61	28
Postępowania zakończone innym orzeczeniem niż merytoryczne	4	2	4	4	3	4	3
Sprawy cofnięte	1	3	6	6	8	11	11
Sprawy w toku na dzień 31.12.2007 r.	0	0	0	0	0	0	0

Ciąg dalszy tabeli II na następnej stronie

Ciąg dalszy tabeli II

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	W sumie
Postępowania zwyczajne	9	61	9	9	17	22	26	167
Postępowania odwoławcze	66	46	252	185	175	230	276	1127
Postępowania konsultacyjne	3	2	0	4	0	0	2	20
Postępowania <i>ad hoc</i>	8	0	10	0	12	0	9	56
W sumie	86	109	271	198	204	252	313	1683
Postępowania prowadzące do wydania orzeczenia albo opinii	73	83	178	136	127	177	94	1048
Postępowania zakończone innym orzeczeniem niż merytoryczne	6	18	58	25	44	33	4	212
Sprawy cofnięte	7	8	35	37	32	35	42	242
Sprawy w toku na dzień 31.12.2007 r.	0	0	0	0	1	7	173	181

*Na podstawie danych pochodzących z oficjalnej strony CAS (przyp. 12).

3. Struktura organizacyjna CAS

CAS jest pod względem instytucjonalnym sądem arbitrażowym z siedzibą w Lozannie w Szwajcarii. Natomiast od strony organizacyjnej opiera się na Międzynarodowej Radzie Arbitrażu Sportowego – fundacji w rozumieniu art. 80 szwajcarskiego kodeksu cywilnego (ZGB), która sprawuje nadzór, zarządza oraz reprezentuje Trybunał w stosunkach zewnętrznych. Jej celem jest ułatwienie funkcjonowania Trybunału, ochrona jego niezależności oraz dbanie o poszanowanie równych praw stron postępowania¹³. Rada Trybunału znana jest powszechnie pod nazwą angielską: *International Council of Arbitration for Sport* (ICAS) oraz francuską: *Conseil International de l'Arbitrage en matière de Sport* (CIAS). Praca Rady i Trybunału logistycznie wspomagana jest przez Sekretariat, o którym dalej.

Fundacja ICAS finansowana jest z części wpływów pochodzących, z praw telewizyjnych do Igrzysk Olimpijskich. Członkami ICAS jest dwudziestu „wysokiej klasy prawników”¹⁴, delegowanych przez zrzeszenia międzynarodowych związków sportów letnich i zimowych, Związek Narodowych Komitetów Olimpijskich i MKOl. Międzynarodowa Rada Arbitrażu Sportowego posiada kompetencje m.in. do zmiany reguł postępowania arbitrażowego, obsady listy arbitrów oraz sprawowania finansowej kontroli nad Trybunałem (zatwierdzanie budżetu i rocznych wydatków CAS). Dodatkowo ICAS może przy pomocy uchwał powoływać do życia na stałe bądź na jakiś czas regionalne albo lokalne struktury sądu arbitrażowego¹⁵.

¹³ Art. S2 Kodeksu CAS.

¹⁴ Art. S4 Kodeksu CAS.

¹⁵ Art. S6 Kodeksu CAS.

W 1995 r. właśnie w drodze takiej uchwały została pierwszy raz stworzona Izba sądowa *ad hoc* Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu, która miała rozstrzygać w przyszłości spory powstałe podczas Igrzysk Olimpijskich. Tak się też stało, a praca Izby została pozytywnie oceniona podczas Igrzysk Olimpijskich w Atlancie, Nagano, Sydney, Salt Lake City i późniejszych. Oprócz tego ICAS po raz pierwszy w 1998 r., w Kuala Lumpur, powołał także doraźnie Izbę sądową dla rozstrzygania sporów sportowych powstałych podczas trwania Igrzysk Państw *Commonwealthu*. Natomiast w 2000 r. została po raz pierwszy powołana Izba *ad hoc* CAS dla Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej, w Holandii i Belgii. Podobnie było w przypadku ME w Piłce Nożnej w 2004 r. (Portugalia) i w 2008 r. (Austria i Szwajcaria). Tak również będzie w przypadku ME w Polsce i na Ukrainie w 2012 r. Izba *ad hoc* dla Mistrzostw Świata w Piłce Nożnej ma krótszą tradycję, ponieważ została utworzona po raz pierwszy dopiero na potrzeby MŚ w 2006 r. (Niemcy).

Poza izbą powoływaną *ad hoc* na czas trwania najważniejszych zawodów sportowych CAS składa się z dwóch stałych izb: rozstrzygającej spory w drodze procedur arbitrażowych i odwoławczej. Każda z nich proceduje na podstawie własnego regulaminu¹⁶.

Sędzia arbitrażowy może zostać powołany tylko z listy ICAS. Na liście znajdować się musi minimum 150 arbitrów. Liczba ta stale się zwiększa; w 2001 r. liczyła 186 arbitrów, a obecnie jest ich już 270¹⁷. Mimo tak dużej liczby arbitrów regułą dla stron sporu jest ich wybór z listy zamkniętej, co spotyka się z krytyką w środowisku sportowym¹⁸.

Na arbitra może zostać powołana tylko osoba z wykształceniem prawniczym, posiadająca dostateczną wiedzę z zakresu prawa sportowego i arbitrażu międzynarodowego, z dobrą wiedzą ogólną na temat sportu. Dodatkowym wymogiem jest biegłe posługiwanie się przynajmniej jednym z dwóch oficjalnych języków ICAS (angielski, francuski)¹⁹. Lista musi składać się z odpowiednich proporcji: po 1/5 członków powinno być wybranych spośród osób wskazanych przez MKOl, międzynarodowe federacje sportowe i narodowe komitety olimpijskie; 1/5 arbitrów powinna być wybrana po konsultacjach uwzględniających w szczególności ochronę interesów samych sportowców, a ostatnią część spośród tzw. kręgów niezależnych od Międzynarodowej Rady Arbitrażu Sportowego. Oprócz tego ICAS powinna układać listę arbitrów z uwzględnieniem różnych kultur prawnych – czynnik geograficzny ma tu decydujące znaczenie²⁰. Kadencja arbitra trwa 4 lata, przy czym ponowny wybór jest dopuszczalny.

Arbiter nie jest ograniczony do orzekania tylko w jednej izbie²¹. Na czele każdej z izb stoi Prezydent będący członkiem ICAS, który sam nie może orzekać jako arbiter. Przykładowo Prezydent izby odwoławczej m.in. określa, czy sprawa ma być rozpatrzona w składzie jednego czy trzech arbitrów, jeśli nie precyzuje tego umowa arbitrażowa albo

¹⁶ Art. R38–R46 i R47–R59 Kodeksu CAS.

¹⁷ Skład narodowy arbitrów (stan na 15.8.2009 r.): 17 z Afryki, z państw francuskojęzycznych, i 11 z Afryki, z państw anglojęzycznych, 42 z Ameryki Północnej (32 z USA i 10 z Kanady), 8 z Ameryki Środkowej i Karaibów, 15 z Ameryki Południowej, 2 z Azji Zachodniej (Liban i Iran), 22 z Azji Wschodniej, 125 z Europy (z czego najwięcej ze Szwajcarii – 22, z Francji i Niemiec – 18 i 12, z Hiszpanii – 11, z Wielkiej Brytanii – 10, z Włoch – 7, z Finlandii i Portugalii po 4, z Polski – 3) oraz 28 z Australii i Oceanii. Kompletna lista arbitrów znajduje się na oficjalnej stronie Trybunału: <http://www.tasCAS.org/>.

¹⁸ Por. M. Holla, Der Einsatz von Schiedsgerichten im organisierten Sport, Frankfurt am Main 2006, s. 212.

¹⁹ Art. S14 Kodeksu CAS.

²⁰ Art. S16 Kodeksu CAS.

²¹ Art. S18 ust. 1 Kodeksu CAS.

klauzula zapisu na sąd polubowny. Ponadto Prezydent izby zatwierdza arbitrów wskazanych (z listy) przez strony albo – w procedurze arbitrażowej – ustala liczbę i mianuje arbitrów, jeśli strony tego nie zrobiły, może też wydawać zarządzenia tymczasowe²² i zawiesić wykonanie decyzji federacji i związków sportowych do czasu rozpatrzenia odwołania²³.

ICAS dysponuje również Sekretariatem (*The CAS Court Office*), który wypełnia zadania organizacyjne związane z funkcjonowaniem obu izb Trybunału. Na czele Sekretariatu stoi Sekretarz Generalny. Jego zadaniem jest przede wszystkim organizacja pracy radców oraz uczestnictwo w posiedzeniach ICAS z głosem doradczym. Wspomniani radcy sądowi mogą być dobierani przez arbitrów, w zależności od potrzeb: do protokołowania przesłuchań, sporządzania projektów orzeczeń itp. czynności. Po wpłynięciu pozwu Sekretariat ustala jaka jest natura prawna sporu, i przekazuje sprawę do odpowiedniej izby. Decyzja ta nie podlega zaskarżeniu²⁴.

Warto też pamiętać, że cała komunikacja pomiędzy stronami i Trybunałem odbywa się poprzez Sekretariat, do którego należy kierować skargę albo pozew i wszystkie pisma w toku postępowania. Do ważnych funkcji tej jednostki organizacyjnej należy również kontrola dochowywania przez strony ustalonych terminów oraz doręczanie pism procesowych. Sekretariat jest również odpowiedzialny za ustalenie i wyegzekwowanie kosztów sądowych. Oprócz tego Sekretariat służy zarówno stronom, jak i samym arbitrom doradztwem w zakresie reguł postępowania i orzecznictwa CAS. Ponieważ jest to stała jednostka organizacyjna, odpowiada również za organizację szkoleń, konferencji i seminariów oraz kontakty z mediami.

Siedzibą Trybunału i Rady (fundacji) jest Lozanna w Szwajcarii²⁵. W 1996 r. zdecentralizowano Sekretariat i utworzono dwa terenowe biura CAS: dla Ameryki Północnej w Nowym Jorku (do 1999 r. biuro mieściło się w Denver) oraz dla Australii i Oceanii w Sydney. Terenowe biura CAS nie są tylko sekretariatami, gdzie można złożyć pozew, ale funkcjonują jako rzeczywiste filie Trybunału, zdolne do przeprowadzenia postępowania i rozstrzygnięcia sporu. W Sydney procedury arbitrażowe w pierwszej instancji mogą być przeprowadzone w biurze terenowym CAS, a od nich dopiero możliwa jest skarga do izby odwoławczej Trybunału w Lozannie. Pomiędzy 1998 r. a 2000 r. ogółem zostało w ten sposób załatwionych tylko 12 postępowań. Zupełnie inaczej sytuacja przedstawia się w przypadku oddziału CAS w Nowym Jorku, który jest w istocie typową instancją odwoławczą – w sferze sportu (w tym także w sprawach związanych ze stosowaniem środków dopingujących) – od orzeczeń sądu arbitrażowego *American Arbitration Association*²⁶.

²² Art. R37 ust. 2 Kodeksu CAS.

²³ Art. R52 ust. 3 Kodeksu CAS.

²⁴ Art. S20 ust. 2 Kodeksu CAS.

²⁵ Od 2005 r. CAS mieści się w lozańskej rezydencji *Château de Béthusy*.

²⁶ Amerykańska ustawa federalna z 1998 r., tzw. *Ted Stevens Olympic and Amateur Sports Act* (36 U.S.C. Sec. 220501 et seq. of the United States Code) reguluje działalność Amerykańskiego Komitetu Olimpijskiego (USOC – *United States Olympic Committee*) i w § 220509 lit. a zobowiązuje USOC do stworzenia mechanizmu polubownego rozstrzygania sporów sportowych. Artykuł IX § 3 statutu USOC stwierdza, że Amerykański Komitet Olimpijski, w odniesieniu do międzynarodowych zawodów sportowych, jest właściwym sądem arbitrażowym, funkcjonującym według regulacji Amerykańskiego Stowarzyszenia Arbitrażowego (AAA – *American Arbitration Association*). Zgodnie zaś z § 220529 lit. a ww. ustawy od ostatecznych orzeczeń USOC, odwołanie może być złożone tylko do AAA, jako sądu II instancji.

4. Właściwość rzeczowa i postępowanie przed CAS

Do właściwości rzeczowej Trybunału, określanej w art. S12 ust. 3 Kodeksu CAS jako „misja”, należy: 1) rozwiązywanie sporów sądowych w drodze zwyczajnych procedur arbitrażowych; 2) rozpatrywanie odwołań od decyzji i orzeczeń wydanych przez organy międzynarodowych federacji i krajowych związków sportowych w zakresie, jaki jest przewidziany przez ich statuty, regulaminy bądź porozumienia z tymi organizacjami; 3) wydawanie niewiążących opinii na wnioski międzynarodowych organizacji sportowych. Oprócz tego Izba *ad hoc* CAS jest uprawniona do (4) rozstrzygnięcia sporów powstałych podczas Igrzysk Olimpijskich i innych najważniejszych zawodów sportowych. Od 1999 r. istnieje również możliwość przeprowadzenia przez CAS (5) postępowania mediacyjnego.

Zwyczajne postępowanie arbitrażowe służy rozwiązywaniu sporów powstałych na tle stosunków umownych w ruchu sportowym, dotyczących m.in. organizacji imprez sportowych, sponsoringu, transmisji telewizyjnych, praw klubowych do zawodnika czy kontraktów menedżerskich. W postępowaniach arbitrażowych rozstrzygane są również spory na podstawie odpowiedzialności cywilnej za wypadki sportowe. Ogólnie można powiedzieć, że ten tryb postępowania będzie właściwy dla rozwiązania wszystkich konfliktów, które przy utworzeniu CAS zaliczono do sporów rozstrzyganych w tzw. procedurach nietechnicznych, a więc niedotyczących ściśle reguł współzawodnictwa i uprawiania dyscyplin sportowych. Można też skonkludować, że przepisy normujące arbitrażowe postępowanie zwyczajne wykazują zasadniczo wszystkie te cechy, które charakteryzują arbitrażowe postępowania gospodarcze.

W postępowaniach tych można zaobserwować daleko idącą autonomię stron sporu, które decydują, czy spór będzie rozstrzygany przez sąd arbitrażowy w składzie jednego, czy trzech arbitrów. Tylko wtedy, gdy strony nie mogą się w tej kwestii porozumieć, takiego ustalenia dokona Prezydent Izby²⁷. Arbitrzy wybierają przewodniczącego sądu arbitrażowego²⁸. Regulamin arbitrażowego postępowania zwyczajnego zawiera też specjalne unormowania dotyczące wstąpienia w miejsce stron i interwencji ubocznej²⁹. Arbitrzy w każdym czasie powinni dążyć do polubownego rozstrzygnięcia sprawy przez ugodę, Prezydent Izby może według uznania skierować sprawę do concyliacji³⁰.

Interesujące są tutaj regulacje w przedmiocie właściwości stosowanego prawa w danej sprawie, która to decyzja pozostaje w gestii stron. Jeśli strony nie dojdą do porozumienia w tym względzie, regulamin sądu arbitrażowego nakazuje stosować jako obowiązujące – prawo szwajcarskie³¹. Stąd też sąd arbitrażowy stosuje często prawo szwajcarskie w sporach wynikłych całkowicie poza jurysdykcją krajową szwajcarskiego sądownictwa.

²⁷ Art. R40 ust. 1 Kodeksu CAS.

²⁸ Art. R40 ust. 2 Kodeksu CAS.

²⁹ Art. R41 Kodeksu CAS.

³⁰ Art. R42 Kodeksu CAS.

³¹ Art. R45 Kodeksu CAS stanowi, że: „Trybunał powinien zdecydować, jakie przepisy będą brane pod uwagę w toczącym się sporze zgodnie z przepisami prawa wybranymi przez strony lub w razie braku takiego wyboru zgodnie z prawem szwajcarskim. Strony mogą upoważnić Trybunał do podjęcia decyzji *ex aequo et bono*” (tłumaczenie własne).

Postępowanie odwoławcze przed CAS jest szczególnym postępowaniem z zakresu międzynarodowego sądownictwa polubownego. Wydaje się, że jest to ewenement światowego arbitrażu, biorąc pod uwagę szeroką skalę podlegających kontroli decyzji i orzeczeń międzynarodowych organizacji sportowych. Trybunał sprawdza tutaj pod kątem legalności orzeczenia organów międzynarodowych federacji sportowych. O ile w pierwszym okresie działalności CAS postępowania odwoławcze nie należały do jurysdykcji Trybunału, to jednak dzisiaj stanowią one zdecydowaną większość³². Trzeba jednak zaznaczyć, że określenie „postępowanie odwoławcze” nie jest określeniem precyzyjnym. Formalnie rzecz ujmując, CAS nie jest bowiem kolejnym ogniwem procesu decyzyjnego i przez to typową instancją odwoławczą od orzeczeń organów i sądów federacyjnych. CAS w postępowaniu odwoławczym przeprowadza w zasadzie typowe dla I instancji procedury, polegające na sprawdzeniu zgodności z prawem, np. nałożonych przez krajowe związki sportowe kar dyscyplinarnych. Toteż procedury odwoławcze przed CAS można postawić na równi z postępowaniem przed sądem krajowym, np. w przedmiocie kontroli legalności uchwały. Co do zasad i reguł postępowania, procedura odwoławcza przed CAS nie różni się zasadniczo od procedury arbitrażowej. Postępowanie jest tutaj także inicjowane skargą w formie pozwu arbitrażowego. Przesłanką dopuszczalności złożenia pozwu o wszczęcie postępowania arbitrażowego jest wymóg wyczerpania przez skarżącego wewnątrzwiązkowej (wewnątrzfederacyjnej) drogi „sądowej”³³.

Reasumując, skarga na wszystkie orzeczenia organów i sądów międzynarodowych federacji sportowych przysługuje, jeśli taka możliwość przewidziana jest przez statut danej organizacji. Do 31.12.2003 r. procedura odwoławcza była ograniczona tylko do spraw dyscyplinarnych, a po tej dacie – w związku z regulacją art. 13.2.1. Kodeksu WADA – została otworzona dla wszystkich skarg na decyzje w sprawach dyscyplinarnych o charakterze dopingowym, wydanych przez federacje międzynarodowe, ale i krajowe związki sportowe. Przez to, jeśli chodzi o zakres zastosowania, procedury te pokryły się z art. 75 szwajcarskiego kodeksu cywilnego (ZGB)³⁴, który normuje skargę o unieważnienie (*Anfechtungsklage*)³⁵.

Należy jednak wspomnieć, że tak szerokie ujęcie jurysdykcji CAS poddawane jest niekiedy krytyce. Zgodnie z art. 13.2.1. Kodeksu WADA możliwość zaskarżenia orzeczenia dyscyplinarnego rozciąga się nie tylko na zawodników biorących udział w imprezach międzynarodowych, ale także na zawodników uczestniczących w zawodach rangi krajowej, jeśli mają tylko status tzw. sportowców międzynarodowych (różnie zresztą definiowany), z tytułu choćby jednorazowego wystąpienia w przeszłości na zagranicznych zawodach

³² Por. *M. Reeb*, Recueil des sentencje du TAS, Digest of CAS Awards II, 1998–2000, The Hague–London–New York 2002, s. 19. Już w 2000 r. postępowania odwoławcze stanowiły około 65% wszystkich spraw rozpoznawanych przed CAS. Obecnie liczba ta przekracza 90%. W 2007 r. Trybunał rozpoznał 252 sprawy, z czego aż 230 dotyczyło odwołań – na podstawie statystyk CAS (<http://www.tas-CAS.org/d2wfiles/document/437/5048/0/stats2007.pdf>).

³³ Art. R47 Kodeksu CAS.

³⁴ *F. Oschütz*, Sportschiedsgerichtsbarkeit. Die Schiedsverfahren des Tribunal Arbitral du Sport vor dem Hintergrund des schweizerischen und deutschen Schiedsverfahrensrechts, Berlin 2005, s. 51.

³⁵ Na temat istoty tej skargi w prawie szwajcarskim oraz jej kasatoryjnego charakteru, zob. *L. Handschin*, *Ch. Truniger*, Von der «kassatorischen Natur» der Anfechtungsklage nach Art. 75 ZGB, Schweizerische Juristische- Zeitung (Zeitschrift) 99 (2003), Nr 6, s. 142 i n.

sportowych. A. Wach słusznie zauważył, że takie postawienie sprawy jest zbyt daleko idące. Zmusza ono *de facto* sportowców krajowych (wobec których przeprowadzono badania antydopingowe) do uczestniczenia w niedogodnym i kosztownym międzynarodowym procesie arbitrażowym, pozbawiając ich jednocześnie możliwości dochodzenia swoich racji przed sądem krajowym. „Taki stan rzeczy, któremu przyświeca przekonanie o rzekomej nieograniczonej omnipotencji CAS, nie uwzględnia implikacji jurydycznych wynikających z prawa szwajcarskiego oraz dobrowolności arbitrażu i prawa podmiotowego osób fizycznych do ochrony swoich praw podmiotowych”³⁶. Warto jednak dodać, że przekazanie drogi odwoławczej od decyzji sankcjonujących stosowanie środków dopingujących do właściwości Trybunału z pewnością zapewni przynajmniej jednolite orzecznictwo w tych sprawach, co byłoby wątpliwe, gdyby skargi mogły być wnoszone jedynie do sądów krajowych.

Uprawnienie CAS dotyczą także wydawania niewiążących opinii prawnych, które są w istocie odpowiedziami na pytania zadane przez organizacje zrzeszone w Ruchu Olimpijskim³⁷. Krąg podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku o wydanie opinii obejmuje: międzynarodowe federacje sportowe, MKOl, narodowe komitety olimpijskie, komitety organizacyjne Igrzysk Olimpijskich oraz WADA. Od 1994 r., tj. od momentu reformy Trybunału do złożenia takiego wniosku nie są już uprawnione krajowe związki sportowe i pojedynczy zawodnicy.

Głównym tematem opinii było dotychczas rozgraniczenie właściwości pomiędzy różnymi organizacjami sportowymi w związku z przeciwdziałaniem stosowaniu środków dopingujących w sporcie.

Od strony proceduralnej należy zaakcentować, że ten tryb postępowania nie ma przymiotów arbitrażu, a opinia nie jest wydawana w formie orzeczenia (wyroku arbitrażowego). Z angielskiego tekstu Kodeksu CAS wynika, że celem tego postępowania jest wyrażenie opinii o charakterze konsultacyjnym, doradczym (*advisory opinion*), podczas gdy w tekście francuskim mowa jest błędnie o wyroku arbitrażowym, który nie jest wiążący³⁸. Inne przepisy Kodeksu CAS³⁹ również formułują cele tego postępowania jako wydanie niewiążącej opinii prawnej – i słusznie, ponieważ chodzi tu o odpowiedź na abstrakcyjne pytania prawne oderwane od konkretnego stanu faktycznego. Jeśli wniosek o wydanie opinii zostanie sformułowany *in concreto*, Prezes CAS zadecyduje, jakie zagadnienie natury ogólnej powinno być przedmiotem opinii oraz w jakim składzie (jednego czy trzech arbitrów) sąd powinien wydać opinię⁴⁰.

Warto też zauważyć, że określenie, iż Trybunał wydaje niewiążące opinie, nie jest do końca precyzyjne. Opinie CAS mogą być przecież w późniejszych postępowaniach spornych uwzględnione jako ważny środek dowodowy.

³⁶ A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Warszawa 2005, s. 163.

³⁷ Art. 60 i n. Kodeksu CAS.

³⁸ Por. wersję angielską i francuską art. R62 Kodeksu CAS. „*It (opinion) does not constitute a binding arbitral award*” (ang.). „*Il (l’avis consultative) ne constitue pas une sentence arbitrale et n’a pas de valeur contraignante*” (fr.).

³⁹ Por. np. art. S12 ust. 3 lit. c Kodeksu CAS.

⁴⁰ Art. 61 Kodeksu CAS.

Jurysdykcja Izby *ad hoc* CAS ogranicza się z kolei do spornych sytuacji powstałych w związku z najważniejszymi zawodami sportowymi (Igrzyskami Olimpijskimi, Igrzyskami *Commonwealthu*, MŚ i ME w Piłce Nożnej)⁴¹. Reguły postępowań *ad hoc* są także ograniczone pod względem czasowym – zaczynają obowiązywać na tydzień przed rozpoczęciem zawodów sportowych, żeby można było podjąć ewentualne decyzje o dopuszczeniu do nich zawodników sportowych, a kończą się w ostatnim dniu zawodów.

Choć w tym wypadku postępowanie odbywa się w miejscowości zawodów sportowych, to formalnie siedzibą sądu arbitrażowego nadal pozostaje Lozanna w Szwajcarii, co powoduje, że zawsze znajdują tu zastosowanie przepisy prawa szwajcarskiego.

Dwunastoosobowy skład orzekający jest wybierany przez Komitet ICAS z listy arbitrów, którzy muszą być w pełni niezależni od potencjalnych stron sporu oraz fizycznie przebywać przez cały czas w miejscowości, gdzie odbywają się zawody. Inaczej niż w innych postępowaniach przed CAS, arbitrzy mają tutaj zakaz występowania w charakterze pełnomocników stron procesowych.

Z oczywistych względów najważniejszymi cechami tego postępowania są odformalizowanie i szybkość. Dla pozwu do sądu arbitrażowego *ad hoc* przewidziane są specjalne formularze przeznaczone do wypełnienia, które mogą być złożone bezpośrednio w tymczasowym sekretariacie izby, ale także poprzez faks i e-mail. Postępowanie to jest też całkowicie wolne od kosztów. Sąd może wydawać zarządzenia i dyspozycje przez telefon. Dopiero *post factum* powinny być one potwierdzone w formie pisemnej.

Najistotniejsza jednak zasada postępowania przed Izbą *ad hoc* nakazuje bardzo szybkie rozpoznanie sprawy – od złożenia pozwu do wydania orzeczenia nie powinno upłynąć więcej niż 24 godziny. Tak krótki termin jest zrozumiały, jeśli się weźmie pod uwagę specyfikę i długość trwania najważniejszych zawodów sportowych. Zresztą w praktyce jest on przeważnie dochowywany, a jego przekroczenie wynika na ogół z wniosku stron o przedłużenie czasu na zajęcie stanowiska albo potrzeby przesłuchania większej liczby świadków⁴².

Wreszcie należy podkreślić, że także orzeczenie Trybunału Arbitrażowego wydawane w postępowaniu *ad hoc* są mniej sformalizowane. Muszą one wprawdzie uwzględniać reguły federacyjne, inaczej jednak niż przy innych postępowaniach CAS, arbitrzy mogą kierować się tutaj również zasadami ogólnymi (np. zasadą słuszności).

Powołanie następnej Izby *ad hoc* CAS jest przewidziane dla zimowych Igrzysk Olimpijskich w Vancouver w 2010 r.

Mediacja jest – w porównaniu do procedur arbitrażowych – odformalizowaną i niewiązącą formą rozwiązania sporu, w której mediator Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu jest jedynie pośrednikiem pomiędzy stronami, mającym za zadanie ułatwić im wypracowanie konsensusu. Podstawą skierowania sprawy do mediacji przed CAS jest dobrowolne

⁴¹ Postępowania przed izbami *ad hoc* w czasie Igrzysk Olimpijskich muszą być objęte regulacją art. 59 Karty Olimpijskiej (z 2008 r.), który stanowi, że „wszelkie spory wynikłe z lub w związku z Igrzyskami Olimpijskimi będą kierowane do rozstrzygnięcia wyłącznie przez Sąd Arbitrażowy ds. Sportu, zgodnie z Kodeksem Arbitrażu Sportowego” oraz specjalnym formularzem dopuszczającym zastosowanie procedur arbitrażowych.

⁴² G. Kaufman-Kohler, *Arbitration at the Olympics*, The Hague–London–New York 2001, s. 10 i n.

porozumienie stron, w którym zobowiązują się one do działania w dobrej wierze oraz do współpracy w ramach mediacji w celu zakończenia sporu⁴³.

Wszczęcie postępowania mediacyjnego powoduje złożenie przez strony sporu wniosku o mediację z dołączonym odpisem porozumienia w Sekretariacie CAS. We wniosku należy wskazać sposób przeprowadzenia mediacji oraz osobę mediatora spośród listy mediatorów CAS. W braku porozumienia stron w przedmiocie ustanowienia mediatora, wyboru dokonuje Prezydent Sądu po uprzedniej konsultacji ze stronami sporu.

Celem działań mediatora jest doprowadzenie do zawarcia między stronami ugody. Jeśli jednak mediacja nie zakończy się osiągnięciem konsensusu dla stron otwiera się droga postępowania arbitrażowego przed CAS lub innym sądem arbitrażowym albo też przed krajowym sądem powszechnym. Decydujące znaczenie powinno mieć w tym względzie wcześniej zawarte porozumienie mediacyjne. Warto jednak dodać, że również statuty międzynarodowych federacji sportowych mogą przewidywać skierowanie sporu do mediacji przed CAS. Przykładem jest art. 13 Statutu Międzynarodowej Unii Triathlonowej (ITU)⁴⁴.

5. Jurysdykcja CAS w statutach międzynarodowych federacji sportowych

Z analizy regulacji statutowych międzynarodowych federacji sportowych wynika, że różny jest zakres uznania właściwości Trybunału Arbitrażowego w poszczególnych dyscyplinach sportowych.

Najdalej poszły unormowania Międzynarodowej Federacji Judo (IJF), która nie posiada własnych organów jurysdykcyjnych, a spory są rozstrzygane od razu ostatecznie w pierwszej instancji przez CAS w Lozannie. Artykuł 27 Statutu IJF, wzywa strony sporu powstałego na gruncie Statutu, Przepisów Wykonawczych albo innych Zasad IJF, do ugodowego rozwiązania. W przypadku braku porozumienia, wyłącznie właściwym do rozwiązania sporu zgodnie z przepisami federacyjnymi jest CAS, którego orzeczenia są ostateczne i nie podlegają zaskarżeniu.

Klauzule arbitrażowe nakazujące oddać powstały spór pod rozstrzygnięcie CAS już w pierwszej instancji zostały przyjęte również przez Międzynarodową Federację Pływacką (FINA), która w art. C.25 Statutu postanowiła, że spory pomiędzy FINA i federacjami krajowymi, pomiędzy samymi federacjami albo pomiędzy federacjami i ich członkami, które nie zostały rozwiązane za sprawą decyzji Biura FINA, mogą być skierowane do rozstrzygnięcia w drodze arbitrażu, przez jedną ze stron konfliktu albo obie, do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie. Orzeczenia CAS są ostateczne i prawomocne dla stron sporu⁴⁵.

⁴³ Art. 1 CAS *Mediation Rules*.

⁴⁴ Zob. przyp. 47.

⁴⁵ Wspomnieć warto, że na gruncie regulacji FINA istnieje jeszcze tryb wewnątrzfederacyjny odnoszący się do przewinień dyscyplinarnych i dopingowych. Zgodnie z art. C.12.9. Statutu FINA procedura odwoławcza od decyzji organów federacyjnych jest dwuinstancyjna. Członek FINA, na którego została nałożona sankcja przez organy wykonawcze federacji może odwołać się do Biura FINA w ciągu 21 dni od doręczenia decyzji. W II instancji istnieje możliwość odwołania się od decyzji Biura albo Panelu Dopingowego i Panelu Dyscyplinarnego do CAS w Lozannie, z zachowaniem tego samego terminu.

Analogiczne klauzule arbitrażowe znajdują się w art. 47–49 Statutu Międzynarodowej Federacji Hokeja na Lodzie (IIHF) oraz art. 25–28 Międzynarodowej Unii Łyżwiarstwa (ISU). W przypadku IIHF⁴⁶, podobnie jak w świetle regulacji FINA istnieje też możliwość zaskarżenia do CAS decyzji i orzeczeń, które są ostateczne i prawomocne w trybie wewnątrzfederacyjnym.

Podobne rozwiązanie zastosowała Międzynarodowa Federacja Tenisowa (ITF), która *notabene* ma ciekawą strukturę organizacyjną, ponieważ zarejestrowana została jako spółka z o.o. na Bahamach. Jej udziałowcy (związki krajowe) dzielą się na trzy klasy: 1) z udziałem 1000 USD w kapitale spółki, 2) z udziałem 600 USD, 3) z udziałem 300 USD. W zależności od posiadanego udziału mają oni różne kompetencje w zarządzaniu spółką (federacją). W art. 33 Memorandum ITF stanowi, że wszelkie spory pomiędzy spółką a jej udziałowcami, spółką a inną organizacją albo pomiędzy udziałowcami, tj. związkami krajowymi, są przekazywane do rozpoznania przez CAS, którego orzeczenia są w tym przedmiocie wiążące i ostateczne. Arbitraż odbywa się w tym wypadku na podstawie prawa angielskiego.

Nieco inaczej, ale nie mniej szeroko, uznała właściwość jurysdykcyjną Trybunału Arbitrażowego Międzynarodowa Unia Triathlonowa (ITU), która dla rozwiązania powstałych sporów przyjęła dwa postępowania (mediacyjne i arbitrażowe) przeprowadzane przez CAS⁴⁷. Dodatkowo Trybunał Arbitrażowy jest także właściwy do udzielania odpowiedzi i ustalenia wiążącej wykładni w przedmiocie sporów kontraktowych w ramach Unii⁴⁸.

Jednak zdecydowana większość federacji sportowych uznała CAS jako ostateczną instancję odwoławczą od prawomocnych decyzji i orzeczeń własnych organów jurysdykcyjnych. Nie chodzi tu bynajmniej o kompetencje CAS do rozpatrywania odwołań od orzeczeń i decyzji dyscyplinarnych w sprawach związanych ze stosowaniem dopingu i niedozwolonych metod współzawodnictwa, bo te zgodnie z Kodeksem WADA przysługują zawodnikom wszystkich dyscyplin sportowych stanowiących część międzynarodowego ruchu olimpijskiego.

W zależności od systemu organów federacyjnych, CAS jest bezpośrednią instancją odwoławczą, czyli sądem II instancji [np. w przypadku decyzji organów Międzynarodowej

⁴⁶ W art. 11 Statutu IIHF w części dotyczącej obowiązków członków Federacji istnieje wyraźne zastrzeżenie, że jedynym sądem odwoławczym, po wyczerpaniu wewnętrznych procedur – bez względu na to, kogo sprawa dotyczy (federacje krajowe, zawodnicy, organy IIHF, inne osoby podległe statutowi i regulacjom IIHF) – jest CAS w Lozannie, którego orzeczenia są ostateczne i wiążące. Brak klauzuli zapisu na sąd arbitrażowy w statucie albo regulaminie związku krajowego nie wyłącza możliwości odwołania się do CAS.

⁴⁷ Zgodnie z art. 13.1 i n. Statutu ITU, każdy spór powstały na gruncie przepisów Unii może być przekazany do mediacji przed CAS (w języku angielskim). Ponadto CAS jest właściwy do rozstrzygnięcia w drodze arbitrażu sporów pomiędzy ITU a członkiem ITU, pomiędzy członkami ITU (federacje narodowe, federacje regionalne), pomiędzy Zarządem albo Kongresem ITU a federacjami narodowymi oraz w sporach pomiędzy narodowymi lub regionalnymi federacjami, ITU a zawodnikiem. W tym ostatnim wypadku bezpośrednio do arbitrażu przed CAS można skierować spór zawodnika z ITU. W przypadku sporu zawodnika z federacją krajową albo regionalną sprawa powinna najpierw być rozstrzygnięta przez krajowy albo regionalny panel arbitrażowy, a dopiero od jego rozstrzygnięcia przysługuje odwołanie do CAS. Orzeczenia CAS są ostateczne i wyłączają właściwość innych sądów, w tym powszechnych. CAS jest także właściwy do udzielania odpowiedzi i ustalenia wiążącej wykładni w przedmiocie kontraktów ITU.

⁴⁸ Każda umowa sygnowana przez ITU musi zawierać powyższą klauzulę (art. 13.9 Statutu ITU).

Federacji Stylów Zapaśniczych – FILA⁴⁹, Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych (IAAF)⁵⁰ czy też Międzynarodowej Federacji Softballu – ISF] albo ostateczną instancją odwoławczą, czyli sądem III instancji, uprawnionym do rozstrzygnięcia skargi po wyczerpaniu wewnętrznego trybu odwoławczego. W tym ostatnim przypadku można wskazać, np. Międzynarodową Federację Koszykówki (FIBA)⁵¹ oraz Międzynarodową Federację Narciarską (FIS)⁵².

Oprócz FIBA, IAAF i FILA także wiele innych międzynarodowych federacji sportowych posiada własny system sądownictwa polubownego, przewidując jednocześnie w swoich regulacjach statutowych możliwość kontroli tych orzeczeń poprzez zaskarżenie ich do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie jako jedynej i ostatecznej instancji odwoławczej, z wyłączeniem jurysdykcji sądów państwowych.

Doskonałym przykładem mogą tutaj być: Sąd Arbitrażowy Międzynarodowej Federacji Kajakowej (ICF)⁵³, Sąd Arbitrażowy Unii Pięcioboju Nowoczesnego (UIPM)⁵⁴, *Board of Justice* Międzynarodowej Federacji Łucznictwa (FITA)⁵⁵, Trybunał Komisji Prawnej i Dyscyplinarnej Światowej Federacji Karate (WKF)⁵⁶, Sąd Arbitrażowy Międzynarodowej

⁴⁹ Art. 36 pkt c Statutu FILA stanowi, że Spory pomiędzy FILA i członkiem federacji albo pomiędzy federacjami, które nie zostały rozwiązane na mocy decyzji sportowego arbitra FILA, Komisji Dyscyplinarnej albo Biura FILA, mogą być przekazane do rozwiązania przez CAS, z wyłączeniem jurysdykcji państwowej. Orzeczenia CAS są ostateczne.

⁵⁰ Zgodnie z art. 15 Statutu IAAF wszystkie spory powstałe na gruncie Statutu są podstawą do wniesienia apelacji do CAS. Apelacja powinna być wniesiona zgodnie z obowiązującymi aktualnie regulacjami CAS w terminie 60 dni od doręczenia pisemnej decyzji. Postępowanie przed Trybunałem musi zawsze uwzględniać regulacje Statutu IAAF. Postępowanie powinno być przeprowadzone w języku angielskim, na podstawie prawa Księstwa Monako, chyba że strony postanowią inaczej. Decyzje CAS są ostateczne, nieodwołalne i mają natychmiastową skuteczność.

⁵¹ Odwołania od decyzji organów FIBA rozpatruje w I instancji Trybunał Apelacyjny (art. 35 Statutu FIBA). Artykuł L.1.9. Internal Regulations dotyczy „dalszej apelacji” (odwołania do III instancji) i stwierdza wyraźnie, że odwołanie od orzeczeń Trybunału Apelacyjnego przysługuje tylko i wyłącznie do CAS w Lozannie, w ciągu 30 dni od doręczenia uzasadnienia orzeczenia. Od orzeczenia CAS nie przysługuje odwołanie do żadnego innego organu jurysdykcyjnego.

⁵² Upraszczając: odwołania od organów FIS rozpatruje Komisja Apelacyjna FIS i Sąd FIS. Dopiero orzeczenia Sądu FIS mogą być zaskarżone w ciągu 21 dni do CAS (art. 52.6 Statutu).

⁵³ W rozdziale V Statutu ICF (art. 44–47) przewidziano sąd arbitrażowy *ad hoc*, powoływany w razie powstania sporu, innego niż zastrzeżony do wyłącznego rozstrzygnięcia przez organy wykonawcze ICF. Zgodnie z art. 44 Statutu ICF, bez względu na to, czego dotyczy spór na gruncie regulacji federacyjnych, sprawa nie może być poddana rozstrzygnięciu przez sąd powszechny. Statut ICF *expressis verbis* uznaje więc właściwość CAS w Lozannie jako ostatecznego sądu odwoławczego od decyzji organów wykonawczych ICF (art. 44) oraz od orzeczeń Sądu Arbitrażowego ICF (art. 47).

⁵⁴ Zgodnie z art. 9 Statutu UIPM. Istnieje również możliwość zaskarżenia do CAS decyzji Komitetu Wykonawczego UIPM, pod warunkiem że nie są one zaskarżalne w postępowaniu wewnątrzfederacyjnym.

⁵⁵ Zgodnie z art. 1.3 Księgi I Statutu Federacji organem sądowniczym jest wybierany przez Kongres FITA – *Board of Justice*, od którego decyzji przysługuje – w ciągu 21 dni – odwołanie do CAS w Lozannie, jako wyłącznie właściwego sądu odwoławczego. Odwołanie przysługuje zarówno członkom FITA, jak i zawodnikom ale tym ostatnim tylko w sprawach dotyczących orzeczeń antydopingowych oraz związanych z międzynarodowymi zawodami. Odwołania nie mogą być wnoszone od decyzji dotyczących przepisów sportowych i zasad łucznictwa.

⁵⁶ Komisja Prawna i Dyscyplinarna (*Legal and Disciplinary Commission* – DLC) powołuje Trybunał do rozstrzygnięcia wszelkich sporów powstałych na gruncie Statutu i regulacji WKF (art. 21.1–21.3 Statutu).

Federacji Bobsleja i Skeletonu (FIBT)⁵⁷ oraz Trybunał Międzynarodowej Federacji Jeździeckiej (FEI)⁵⁸.

Jednak nie wszystkie międzynarodowe federacje sportowe dopuszczają możliwość kontroli swoich rozstrzygnięć przez Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie, w ogóle nie wspominając o jurysdykcji CAS bądź potwierdzając jedynie jego – z góry narzuconą – właściwość w zakresie odwołań „w sprawach dopingowych”.

Międzynarodowa Unia Kolarska (UCI) posiada Komisję Apelacyjną⁵⁹, która jest najwyższym wewnętrznym organem jurysdykcyjnym uprawnionym do rozpatrzenia odwołań od decyzji administracyjnych, sportowych i dyscyplinarnych, wydanych przez statutowe organy Unii i federacje narodowe. Oprócz tego Komisja Apelacyjna rozstrzyga spory pomiędzy władzami UCI, wliczając w to spory federacji kontynentalnych i krajowych oraz jest właściwa w innych sprawach, w których strony poddały pod rozstrzygnięcie UCI swój spór. Po wyczerpaniu postępowania przed Komisją Apelacyjną wszelkie środki prawne przeciwko UCI mogą być skierowane tylko i wyłącznie na drogę sądownictwa powszechnego – miejscowo właściwy jest sąd szwajcarski kantonu, w którym znajduje się siedziba organu Unii, którego decyzja podlega zaskarżeniu. Jedynie w art. 85 ust. 1 Statutu UCI mowa jest o tym, że od orzeczeń i decyzji sankcjonujących stosowanie środków dopingujących możliwe jest odwołanie do CAS w Lozannie.

Analogiczne rozwiązanie zostało przyjęte przez Międzynarodową Unię Biathlonu (IBU), która w art. 10 Statutu określiła kompetencje własnego Sądu Arbitrażowego⁶⁰ orzekającego na podstawie prawa austriackiego, w tym austriackiego kodeksu postępowania cywilnego (ZPO). Orzeczenia Sądu Arbitrażowego są ostateczne, z tym że zawodnicy i Zarząd IBU mogą odwołać się od decyzji antydopingowych na podstawie Kodeksu WADA do CAS⁶¹.

Z kolei Międzynarodowa Federacja Żeglarska (ISAF) przyjęła zasadę właściwości rzeczowej sądownictwa powszechnego, przekazując⁶² wszelkie spory wynikłe na gruncie przepisów federacyjnych do wyłącznej właściwości sądów Anglii i Walii rozstrzygających na podstawie zasad i prawa angielskiego.

⁵⁷ Zgodnie z art. 7.1.5 Statutu FIBT Sąd Arbitrażowy jest sądem I instancji we wszystkich sporach pomiędzy członkami federacji, członkami a Kongresem oraz sądem odwoławczym od kar i środków dyscyplinarnych nałożonych przez Komitet Wykonawczy.

⁵⁸ FEI jako pierwsza międzynarodowa federacja sportowa uznała jurysdykcję CAS, niemniej jednak, zgodnie z art. 34 Statutu, posiada własny organ jurysdykcyjny, zwany Trybunałem. Jest on umocowany do rozstrzygania wszystkich spraw związanych z naruszeniem i interpretacją statutu, przepisów ogólnych, reguł sportowych i regulacji proceduralnych Zgromadzenia Ogólnego, a także naruszenia standardów etycznych w sporcie. Ponadto rozstrzyga o wszelkich kwestiach związanych z końmi. W myśl art. 35 Statutu: CAS jest sądem odwoławczym od orzeczeń Trybunału FEI oraz rozstrzyga spory pomiędzy federacją a związkami krajowymi i spory pomiędzy związkami krajowymi.

⁵⁹ Art. 74–78 Statutu UCI.

⁶⁰ Art. 10 Statutu IBU stanowi, że Sąd Arbitrażowy jest powołany do rozstrzygania sporów pomiędzy IBU i jej członkami, sporów pomiędzy członkami IBU, a także do wniesienia odwołań od decyzji Kongresu o wykluczeniu członka z Unii, od kar i środków dyscyplinarnych nałożonych przez Zarząd, nieporozumień na tle umów, kontraktów i deklaracji IBU.

⁶¹ Art. 10.7 Statutu IBU.

⁶² Art. 2 ust. 2 Statutu ISAF. Jedynie w art. 80 Statutu ISAF uznano jurysdykcję CAS w Lozannie w kwestiach oczywistych – a więc w związku ze Sportowym Kodeksem Olimpijskim oraz w związku z możliwością wniesienia apelacji przez zawodników ukaranych za stosowanie niedozwolonych środków dopingujących.

Natomiast Międzynarodowa Federacja Piłki Siatkowej (FIVB), której siedziba mieści się – podobnie jak w przypadku CAS – również w Lozannie, wprowadziła wyraźny zakaz rozstrzygnięcia sporów poza federacją⁶³.

Instytucją sądowniczą FIVB powołaną do rozstrzygnięcia wszelkich sporów na gruncie federacyjnym jest Międzynarodowy Trybunał Piłki Siatkowej (IVT), który – zgodnie z art. 2.7.1. Statutu – składa się z dwóch Izb:

- Arbitrażowej – powołanej do rozstrzygnięcia konfliktów powstałych pomiędzy dwu lub większą liczbą podmiotów podległych jurysdykcji FIVB, oraz
- Apelacyjnej – powołanej do rozstrzygnięcia odwołań od decyzji organów FIVB, z wyjątkiem orzeczeń arbitrażowych samego IVT.

Jedynie więc w zakresie kontroli decyzji w „sprawach dopingowych” FIVB musiała uznać wyraźnie jurysdykcję CAS⁶⁴.

Podobną niezależność zaobserwować można na gruncie regulacji Międzynarodowej Federacji Piłki Ręcznej (IHF), która posiada Komisję Dyscyplinarną oraz dwuinstancyjny system sądownictwa polubownego właściwy do rozstrzygnięcia sporów cywilnoprawnych oraz kompetencyjnych pomiędzy federacjami członkowskimi (art. 37 Statutu IHF). Chodzi tutaj o Komisję Arbitrażową orzekającą w I instancji oraz Trybunał Arbitrażowy, jako sąd II instancji (art. 13 ust. 6 Statutu IHF).

Nieco szerzej ujęto w art. 38 Statutu właściwość jurysdykcyjną CAS, do którego – poza odwołaniem od decyzji w „sprawach dopingowych” istnieje możliwość „wniesienia skargi indywidualnej przez piłkarzy ręcznych”. Jest to jednak określenie nieprecyzyjne i z literalnej wykładni tego przepisu nie wynika *expressis verbis*, czy chodzi tutaj o odwołania się od orzeczeń Trybunału Arbitrażowego IHF do CAS jako sądu III instancji.

Warto też zaznaczyć, że niektóre federacje w ogóle pomijają istnienie Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie i nie zawierają w tym zakresie żadnych regulacji statutowych. Tak jest w przypadku Międzynarodowej Federacji Podnoszenia Ciężarów (IWF), Międzynarodowej Federacji Tenisa Stołowego (ITTF) i Międzynarodowej Federacji Teakwondo (WTF), ponieważ jednak federacje te reprezentują dyscypliny olimpijskie – podlegają regulacjom WADA. Dlatego oczywiście zawodnicy tych federacji mają możliwość zaskarżenia decyzji dyscyplinarnych sankcjonujących stosowanie niedozwolonych środków dopingujących do CAS w Lozannie. Interesujący może też wydać się fakt, że w tym zakresie właściwość CAS uznała również Światowa Federacja Szachów (FIDE)⁶⁵, która nie jest przecież zrzeszona w Międzynarodowym Komitecie Olimpijskim.

⁶³ Jedną z zasad ogólnych statutu FIVB (art. 1.5.7) stanowi, że we wszelkich sporach (okolicznościach) członkowie FIVB powinni powstrzymać się z odwoływaniem się od decyzji do jakichkolwiek instytucji cywilnych, sądowniczych czy arbitrażowych niezwiązanych z organami federacji krajowych, konfederacji albo FIVB.

⁶⁴ Art. 2.7.2 Statutu FIVB.

⁶⁵ Art. 7.2 Antydopingowych Regulacji FIDE przewiduje odwołanie wyłącznie do CAS od orzeczeń dyskwalifikacji na zawodach międzynarodowych oraz od orzeczeń wydanych na gruncie WADA.

6. Relacje pomiędzy FIFA i CAS

Warto poświęcić więcej uwagi unormowaniom Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA) w przedmiocie polubownego rozstrzygnięcia sporów piłkarskich, kompetencji organów jurysdykcyjnych oraz relacji i zakresu uznania CAS w Lozannie.

Artykuł 13 Statutu FIFA wyraźnie stanowi, że członkowie Federacji, mają szereg obowiązków, m.in. muszą stosować się do przepisów Statutu FIFA, a także innych regulacji, dyrektyw i decyzji statutowych organów FIFA, jak również do orzeczeń CAS w Lozannie, które zostały wydane po wniesieniu apelacji na podstawie art. 60 § 1 Statutu FIFA. Jest to *de facto* równoznaczne z rozciągnięciem bezpośredniej jurysdykcji Trybunału na wszystkie piłkarskie federacje.

Decyzje organów FIFA, do jakich muszą stosować się konfederacje i federacje krajowe, to m.in. te, które zostały określone w art. 58–60 Statutu FIFA, a więc wydane przez organy pełniące funkcje sądownicze i dyscyplinarne. Są to: 1) Komisja Dyscyplinarna, 2) Komisja Etyczna i 3) Komisja Odwoławcza. Uprawnienia i funkcje dwóch pierwszych Komisji zostały określone w Kodeksach Etycznym i Dyscyplinarnym FIFA.

Komisja Dyscyplinarna (art. 59 Statutu FIFA) składa się z Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego z wykształceniem prawniczym oraz określanej każdorazowo liczby członków (dla ważności decyzji powinno być minimum 3), choć w szczególnie uzasadnionych przypadkach przewodniczący może wydać decyzję samodzielnie. Do kompetencji Komisji Dyscyplinarnej należy nakładanie sankcji – na podstawie Statutu i Kodeksu Dyscyplinarnego FIFA – na członków (określonych w art. 20 i n. Statutu), urzędników (federacji kontynentalnych, krajowych, ligowych – *Officials*), kluby piłkarskie, piłkarzy oraz agentów piłkarskich i meczowych. Sankcje mogą być nałożone także na kibiców danej drużyny i wszystkie podmioty uczestniczące bądź organizujące przedsięwzięcia autoryzowane przez FIFA.

Jeśli chodzi o Członków Federacji, to trzeba tu rozumieć zarówno federacje kontynentalne (zwane konfederacjami, np. europejską UEFA)⁶⁶ – jak i pośrednio federacje i związki krajowe (np. Polski Związek Piłki Nożnej). Sankcje z kolei określono w rozdziale 2 Kodeksu Dyscyplinarnego FIFA (FDC) i zostały one podzielone w zależności od tego, wobec jakiego podmiotu mają być stosowane (wobec osób fizycznych czy prawnych). Wybór sankcji możliwych do zastosowania jest bardzo szeroki i obejmuje m.in. ostrzeżenia, nagany i kary finansowe (od 300 do 1 mln franków szwajcarskich). Ponadto Komisja Dyscyplinarna może orzekać zakazy stadionowe, reklamowe i transferowe, anulowanie wyników spotkania, wykluczenie klubu albo reprezentacji z udziału w meczu, zawodach oraz mistrzostwach. Do najbardziej dotkliwych sankcji można zaliczyć odebranie nagrody albo określonej liczby zdobytych punktów, degradację do niższej klasy rozgrywkowej czy zakaz udziału we wszelkich oficjalnych piłkarskich zawodach (do 24 meczy albo do 24 miesięcy). Z kolei decyzje o nałożeniu kar związanych z zawieszeniem bądź wykluczeniem członka FIFA zostały pozostawione do właściwości Kongresu i Komitetu Wykonawczego FIFA.

⁶⁶ *Confederación Sudamericana de Fútbol* (CONMEBOL), *Asian Football Confederation* (AFC), *Union des Associations Européennes de Football* (UEFA), *Confédération Africaine de Football* (CAF), *Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football* (CONCACAF), *Oceania Football Confederation* (OFC).

Komisja Etyczna (art. 61 Statutu FIFA) zorganizowana jest w podobny sposób jak Komisja Dyscyplinarna, z tym że jest ona powoływana przez Komitet Wykonawczy. Dostyć lakoniczny Kodeks Etyki FIFA (FEC) dotyczy takich problemów, jak walka z dyskryminacją etniczną, rasową, polityczną, religijną, kulturową czy ze względu na płeć (art. 6 FEC). Ponadto Kodeks Etyki dotyczy ochrony dóbr osobistych piłkarzy i ich agentów, ochrony poufności kontraktów, lojalności wobec Federacji, a także problemów związanych z protekcją, konfliktami interesów oraz korupcją.

Komisja Odwoławcza, zgodnie z art. 60 Statutu FIFA, została zorganizowana w analogiczny sposób jak Komisja Dyscyplinarna. Do jej kompetencji należy rozpatrywanie odwołań od decyzji Komisji Dyscyplinarnej, które zgodnie z regulacjami FIFA nie są ostateczne, jak również od decyzji Komisji ds. Statusu Graczy (*Players' Status Committee*), która rozstrzyga spory dotyczące uprawnień piłkarzy do występowania w reprezentacjach narodowych. Postanowienia wydawane przez tę Komisję wyczerpują wewnątrzfederacyjny tok instancyjny. Obecnie mogą być już natomiast zaskarżone do Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie⁶⁷.

Wydaje się, że ze względu na strukturę i sposób powołania wszystkich trzech Komisji oraz charakter wydawanych przez nie rozstrzygnięć (decyzji), należy przyjąć, iż są to organy federacyjne o charakterze administracyjnym. Jednak w ramach struktur FIFA funkcjonuje również typowy sąd polubowny. Jest nim Izba ds. Rozwiązywania Sporów (*Dispute Resolution Chamber* – DRC) z siedzibą w Zurichu, w Szwajcarii, która proceduje na podstawie Reguł Postępowania Wspólnych dla Komisji ds. Statusu Gracza i DRC (*Rules Governing the Procedures of the Players' Status Committee and the Dispute Resolution Chamber*).

DRC składa się z 20 arbitrów (10 wskazywanych spośród reprezentacji narodowych i 10 przez kluby piłkarskie). Na czele Izby stoi Przewodniczący. Co do zasady, decyzje wydawane są w składzie 5-osobowym (2 reprezentantów narodowych, 2 reprezentantów klubowych i przewodniczący). Kompetencje DRC są podobne do kompetencji na poziomie krajowym polskiej Izby ds. Rozwiązywania Sporów Sportowych przy Wydziale Gier PZPN i dotyczą przede wszystkim rozstrzygnięcia sporów kontraktowych pomiędzy klubami albo klubem i zawodnikiem, które są związane z transferami, zatrudnieniem i wypożyczeniem zawodników. Chodzi tu jednak o spory na poziomie międzynarodowym, czyli pomiędzy klubami różnych lig oraz zawodnikami i klubami piłkarskimi z różnych państw. Spory te mogą dotyczyć tzw. odszkodowań treningowych (*training compensation*) i mechanizmu solidarnościowego (*solidarity mechanism*), określonych w art. 20 i 21 Regulacji FIFA dotyczących Statusu i Transferu Zawodnika (*Regulation on the Status and Transfer of Players*). Poza dwoma ostatnimi przypadkami DRC jest właściwa dla sporów transferowych o wartości przedmiotu sporu powyżej 100 tys. franków szwajcarskich.

Zarówno od decyzji wydanej przez Komisję ds. Statusu Gracza jak i orzeczenia Izby ds. Rozwiązywania Sporów przysługuje apelacja do CAS⁶⁸.

FIFA dostyć późno, bo dopiero w 2002 r. uznała oficjalnie jurysdykcję Trybunału Arbitrażowego ds. Sportu w Lozannie⁶⁹.

⁶⁷ Art. 60 ust. 4 Statutu FIFA.

⁶⁸ Art. 23 ust. 3 i art. 24 ust. 2 Regulacji FIFA dotyczących Statusu i Transferu Zawodnika.

⁶⁹ W 2000 r. powołano Izbę *ad hoc* CAS w Lozannie dla Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej w Belgii i Holandii, których organizacja pozostawała jednak w gestii konfederacji europejskiej FIFA, czyli UEFA.

Obecnie regulacje poświęcone CAS znajdują się w art. 62–64 Statutu FIFA. Z brzmienia tych przepisów wynika jasno, że CAS, jako niezawisły sąd I instancji, jest właściwy do rozwiązywania sporów międzynarodowych pomiędzy: Federacją, członkami Federacji, ligami, klubami, zawodnikami, urzędnikami (działaczami) oraz licencjonowanymi agentami piłkarskimi i meczowymi – z tym zastrzeżeniem, że podstawą tych postępowań powinny być klauzule arbitrażowe CAS. Oprócz tego sprawy te powinny być rozstrzygane zgodnie z unormowaniami FIFA, a w kwestiach nieuregulowanych stosuje się prawo szwajcarskie.

Zgodnie z art. 63 Statutu FIFA, CAS jest także ostatecznym sądem odwoławczym od decyzji i orzeczeń wydanych przez wskazane wcześniej organy FIFA oraz organy członków i lig piłkarskich. Odwołanie może być wniesione (np. przez piłkarza) do CAS, po wyczerpaniu wewnątrzorganizacyjnych i wewnątrzfederacyjnych środków odwoławczych oraz z zachowaniem 21-dniowego terminu, liczonego od ogłoszenia ostatecznej decyzji czy orzeczenia.

CAS nie jest zaś uprawniony do rozpatrywania odwołań od decyzji dotyczących: a) naruszenia reguł gry, b) kary zawieszenia zawodnika, klubu, reprezentacji na cztery mecze albo na trzy miesiące (z wyłączeniem decyzji o charakterze antydopingowym), c) decyzji, od których przysługują odwołania do niezawisłych trybunałów, powołanych prawidłowo przez Konfederacje i piłkarskie związki krajowe.

Skarga do Trybunału Arbitrażowego nie jest środkiem suspensywnym, a więc wniesienie odwołania nie ma skutku zawieszającego z urzędu wykonanie zaskarżonej decyzji. Jednak odpowiednie organy FIFA albo alternatywnie CAS mogą takie zawieszenie zarządzić. FIFA oraz Światowa Agencja Antydopingowa (WADA) są z kolei również uprawnione do wniesienia odwołania do CAS od wszelkich ostatecznych decyzji wewnętrznych (wewnątrzfederacyjnych i wewnątrzwiązkowych) powiązanych ze stosowaniem środków dopingujących, a wydanych przez organy Konfederacji, członków i Ligi. Aby urzeczywistnić to uprawnienie, wspomniane podmioty (a więc np. krajowy związek piłki nożnej) mają obowiązek natychmiastowego przesłania ww. decyzji do FIFA i WADA, dla których 21-dniowy termin na wniesienie odwołania biegnie od momentu doręczenia tych decyzji w oficjalnym języku FIFA⁷⁰.

Z kolei w art. 64 Statutu FIFA znalazł się obowiązek uznania jurysdykcji CAS, jako niezawisłej władzy sądowniczej przez podmioty podległe federacji, a także zobowiązanie, że stowarzyszeni w tych organizacjach gracze, członkowie, urzędnicy oraz agenci piłkarscy i meczowi będą uznawać decyzje wydane przez CAS.

Należy również zwrócić uwagę na art. 64 ust. 2 Statutu FIFA, który wyraźnie zabrania wnoszenia środków odwoławczych do sądów powszechnych, o ile nie jest to dopuszczalne na mocy szczególnych regulacji FIFA. Ponadto dla krajowych związków piłkarskich istnieje obowiązek zawarcia w swych regulacjach statutowych zakazu przekazywania sporów wewnętrznych do właściwości krajowego sądownictwa powszechnego, chyba że wyraźnie zezwalają na to regulacje FIFA. Przez spory wewnętrzne należy rozumieć

⁷⁰ Zgodnie z art. 8 Statutu oficjalnymi językami FIFA są: angielski, francuski, niemiecki i hiszpański. Podczas Kongresów FIFA oficjalnie używane są jeszcze dodatkowo języki: portugalski, rosyjski i arabski.

spory wewnętrzzwiązkowe, ligowe, a także dotyczące klubów piłkarskich, zawodników, urzędników i członków władz związkowych oraz klubowych. W zamian za to związki powinny tworzyć niezależne trybunały arbitrażowe zorganizowane według zasad Konfederacji, związku krajowego albo CAS. Unormowania Statutu FIFA idą nawet jeszcze dalej nakazując członkom krajowych związków piłkarskich zobowiązanie swoich członków do kierowania sporów na drogę arbitrażową i sankcjonowanie ich za skierowanie wewnętrznych spraw do sądu powszechnego.

W obecnym stanie rzeczy cała piramidalna struktura FIFA uznaje więc CAS jako ostateczny i jedyny sąd uprawniony do kontroli merytorycznej orzeczeń i decyzji organów federacyjnych, jak i rozstrzygania sporów pomiędzy federacją i jej członkami, z wyłączeniem uprawnień sądownictwa państwowego.

7. Podsumowanie i uwagi końcowe

Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie może być pod wieloma względami porównywany do Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego działającego przy Międzynarodowej Izbie Handlowej (ICC) w Paryżu. Oba stałe sądy polubowne mają zasięg globalny i są głównymi instytucjami arbitrażowymi w swoich obszarach rozstrzygania, czyli międzynarodowych sporów sportowych i międzynarodowych sporów handlowych. Ich charakter międzynarodowy dotyczy nie tylko samych sporów, ale także organizacji i listy arbitrów. Wprawdzie Międzynarodowy Sąd Arbitrażowy przy ICC ma znacznie dłuższą, bo 86-letnią tradycję⁷¹, to jednak funkcjonujący 26 lat CAS był również pionierem w swojej dziedzinie. Biorąc pod uwagę postępującą komercjalizację sportu, należy się spodziewać dalszego rozwoju Trybunału: obejmowania swoją właściwością kolejnych federacji sportowych, także tych, które dotyczą dyscyplin nie olimpijskich oraz rozszerzania jurysdykcji wśród federacji, które uznały właściwość CAS nie tylko o procedury odwoławcze, ale i typowo arbitrażowe. Obecnie bowiem znaczna część orzeczeń zapada w sprawach majątkowych (opłaty transferowe, kary umowne) w piłce nożnej, jednak zdecydowana większość rozstrzygnięć Trybunału dotyczy spraw odwoławczych o charakterze antydopingowym. A należy pamiętać, że także tryb typowo arbitrażowy i mediacyjny, który oferuje CAS ma wiele niepodważalnych zalet.

Podstawowymi atutami postępowania przed Trybunałem jest jego szybkość⁷², znaczne odformalizowanie, stosunkowo niskie koszty⁷³ oraz fachowość i niezawisłość arbitrów.

⁷¹ Został powołany w 1923 r. jako ciało arbitrażowe Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC).

⁷² Zasadniczo – procedura arbitrażowa, licząc od momentu złożenia pozwu do wydania orzeczenia, trwa nie dłużej niż 4 miesiące. W przypadku mediacji – okres ten jest skrócony do 2 miesięcy. Postępowanie przed Izbą *ad hoc* CAS powinno zakończyć się w ciągu 24 godzin.

⁷³ Opłata za wniesienie pozwu (skargi) w postępowaniu odwoławczym, arbitrażowym oraz wniosku wszczynającego mediację wynosi 500 franków szwajcarskich (CHF). W przypadku mediacji płaci każda ze stron. W postępowaniu arbitrażowym dodatkowo muszą być zapłacone koszty administracyjne zależne od wartości przedmiotu sporu (od 100 do 16 tys. CHF w przypadku wartości przedmiotu sporu powyżej 10 mln CHF). Oprócz tego strony powinny pokryć koszty dodatkowe, jak np. koszty biegłych, stawieństwa świadków itp. Jednak w uzasadnionych przypadkach koszty te są pokrywane przez fundację Międzynarodowego Arbitrażu Sportowego. Warto podkreślić, że postępowanie przed Izbą *ad hoc* CAS jest całkowicie wolne od kosztów.

Należy też wspomnieć, że podobnie jak w przypadku postępowań przed Międzynarodowym Sądem Arbitrażowym przy ICC, czynności arbitrażowe i mediacyjne przed CAS objęte są poufnością, choć wiele orzeczeń Trybunału jest często publikowanych w celach edukacyjnych, prewencyjnych (w sprawach dyscyplinarnych, dopingowych) lub ze względu na ważny interes społeczny.

Wydaje się, że podstawowa różnica pomiędzy wspomnianymi międzynarodowymi sądami polubownymi polega na tym, że CAS ma w znacznej mierze charakter sądu odwoławczego. Zasadniczo, inne jest też źródło klauzul arbitrażowych nadających jurysdykcję Trybunałowi w Lozannie, które znajdują się nie w kontraktach materialnoprawnych, lecz w statutach organizacji sportowych. Są to tzw. klauzule arbitrażowe przez odesłanie, które polegają na tym, że wola poddania sporu przez strony pod rozstrzygnięcie sądownictwa polubownego nie jest sformułowana wprost, poprzez podpisanie klauzuli zapisu na sąd polubowny czy umowy arbitrażowej. Na zasadzie pewnej fikcji prawnej przyjmuje się, że wola ta wynika z samego faktu członkostwa w organizacji sportowej i *per facta concludentia* – zaakceptowania wszystkich unormowań statutowych. Inaczej mówiąc: „zgoda na poddanie sprawy sądowi arbitrażowemu nie jest wyrażona w instrumentarium prawnym, formalizującym kontrakt materialnoprawny stron, lecz znajduje się w dokumentach, do których on odsyła wyraźnie lub w sposób dorozumiany”⁷⁴.

To właśnie powszechne umieszczanie zapisów na arbitraż CAS w statutach międzynarodowych federacji sportowych dało impuls do rozwoju tego Trybunału. Jednocześnie jednak, powszechne stosowanie klauzul arbitrażowych przez odesłanie nie daje stronom sporu możliwości wyboru instytucji, która ten spór rozstrzygnie, przez co zasada dobrowoli arbitrażu staje często pod znakiem zapytania. Z drugiej jednak strony możliwość odwołania się zawodnika od ostatecznych orzeczeń i decyzji wewnątrzfederacyjnych organów jurysdykcyjnych czy też sądów arbitrażowych – jest wyrazem realizacji zasady instancyjności. Kontrola instancyjna orzeczeń nie jest zaś w arbitrażu międzynarodowym regułą i strony nie mają zazwyczaj możliwości odwołania od orzeczenia sądu polubownego.

Trudno dziś – w dobie sportu komercyjnego – wyobrazić sobie, jak wiele musiało by powstać reguł kolizyjnych, aby sąd krajowy mógł rozstrzygać skomplikowane spory z udziałem międzynarodowych zawodników. Jeszcze trudniejsze byłoby ustalenie jurysdykcji sądu właściwego do rozstrzygania sporów powstałych podczas Igrzysk Olimpijskich. Dlatego międzynarodowe procedury arbitrażowe wydają się być w tym przypadku w pełni słusznym rozwiązaniem, zwłaszcza że w postępowaniach przed CAS stosuje się na ogół prawo wskazane w statucie federacji międzynarodowej, a w kwestiach nieuregulowanych – prawo szwajcarskie⁷⁵.

Należy prognozować, że Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie, który od momentu powstania przeszedł znaczną ewolucję, będzie rozwijał się nadal, poszerzając

⁷⁴ A. Wach, Klauzula arbitrażowa przez odesłanie, PS 2005, Nr 1, s. 63.

⁷⁵ Przykładowo, zgodnie z art. 15 Statutu Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkiej Atletyki (IAAF), postępowanie przed CAS musi zawsze uwzględniać regulacje Statutu IAAF i powinno być przeprowadzone w języku angielskim, na podstawie prawa Księstwa Monako, chyba że strony postanowią inaczej. Z kolei zgodnie z art. 33 Memorandum Międzynarodowej Federacji Tenisa (ITF) arbitraż przed CAS powinien się odbyć na podstawie prawa angielskiego.

zakres swych uprawnień. Jest to obecnie najważniejszy stały sąd polubowny i jednocześnie odwoławczy w świecie międzynarodowego sportu. Jest to sąd, którego kompetencje są powszechnie uznane i który ma wszystkie niezbędne cechy, aby rozstrzygać tak fundamentalne dla rozwoju współzawodnictwa sportowego kwestie, jak ta powstała w sprawie *Oscara Pistoriusa*⁷⁶.

ABSTRACT

The Court of Arbitration for Sport in Lausanne (CAS) was established in 1984 to settle disputes related to sport within the International Olympic Movement. Development of the Movement and the systematic recognition of its jurisdiction by successive international sports federations took place 10 years later, following its reorganisation resulting from the ruling in Grundel case issued by the Swiss Federal Tribunal. Currently, the CAS is a self-governing international court of arbitration which, in addition to amicable dispute settlement and mediation, acts as a court of appeal against awards and decisions of many sports federations. The CAS is the final instance of appeal against disciplinary decisions in doping cases, and its ad hoc division has exclusive powers to settle disputes arising during the Olympic Games, FIFA World Cup and other important international sport events.

In addition to the origins of the CAS and its organisational structure, the paper discusses arbitral jurisdiction and rules of procedure before the Court. The analysis of almost all statutes of international sports federations, in terms of the scope of their recognition of CAS jurisdiction, is of special importance. A lot of attention is also devoted to the relationships between the CAS and FIFA.

⁷⁶ Orz. CAS w sprawie A/1480/*Pistorius* przeciwko IAAF z 16.5.2008 r. Trybunał rozpatrywał apelację niepełnosprawnego biegacza używającego specjalnych protez nóg – *Oskara Pistoriusa* z RPA przeciwko decyzji Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych zakazującej mu startu w zawodach razem z pełnosprawnymi biegaczami. Decyzja IAAF została uchylona i *Pistorius* może startować w zawodach z pełnosprawnymi sportowcami. Wyrok CAS dotyczy tylko *in concreto* jego sprawy (oraz konkretnych protez) i nie korzysta z rozszerzonej prawomocności. Jednak należy się spodziewać, że w niedalekiej przyszłości – w związku z rozwojem inżynierii genetycznej i inżynierii biomedycznej – CAS coraz częściej będzie musiał rozstrzygać podobne kwestie w kontekście uczciwego współzawodnictwa sportowego.